

І. В. Кочеткова

Малаві, Республіка Малаві

МАЛАВІ, Республіка Малаві (Malawi, Republic of Malawi) – країна у Південно-Східній Африці. На Пн. межує з Танзанією, на Зх. – із Замбією, на Сх. і Пд.-Зх. – із Мозамбіком. Пд.-сх. кордон із Мозамбіком проходить акваторією оз. Ньяса (інша назва – Малаві, судноплавне, площа 450 км², середня глибина 292 м, макс. – 706 м); кордон між М. і Танзанією простягається узбережжям Танзанії, позбавляючи останню виходу до озера, що нині є причиною територіальних суперечок. Країні належать о-ви Лікома та Чізумулу. Площа 118,484 тис. км².

Населення 17,215 млн осіб (2015). Національний склад (2008): чева (32,6 %), ломве (17,56 %), яо (13,51 %), нгоні (11,46 %), тамбука (8,84 %), нянья (5,79 %), сена (3,59 %), тонга (2,08 %), нгонде (1 %), ламбья (0,46 %), сенга (0,19%), някюса (0,14 %). Міські жит. становлять 16,3 %, сільс. – 83,7 %. Віруючі: християни (бл. 83 %), мусульмани (13 %). Офіційна мова – англійська. Мову ньанджа (місц. назва – чева) знають понад 75 % жителів. Поширені інші мови та діалекти групи банту.

Адміністративно-територіальний поділ: Північна (центр – м. Мзузу), Центральна (м. Лілонґве, яке водночас є столицею) та Південна (м. Блантайр) області, які складаються з 28-ми р-нів. Державний устрій – президентська республіка. За чинною конституцією (1995), вищим законодавчим органом влади є Національна асамблея, що складається з 193-х чл., а виконавча влада представлена президентом (одночасно виконує повноваження прем'єр-міністра; від 2014 – А.-П. Мутаріка; усіх обирають прямим голосуванням на 5 р.) і КМ. Країна є членом ООН, Співдружності націй, Африканського союзу, Співтовариства розвитку Південної Африки, Економічного співтовариства країн Східної та Південної Африки та ін. Грошова одиниця – малавійська квача (100 тамбал).

Прибережну низовину оз. Ньяса заселено бл. 50 тис. р. тому, а рештки населення, антропоспорідненого з сучасними жителями цих територій, датують бл. 10 тис. до н. е. Пізніше у низовині оз. Ньяса та в долині р. Шире мешкали землеробні племена банту. Серед археологічних пам'яток важливе значення мають наскелльні зображення у Чонгоні, які містять найбільшу кількість малюнків у Центр. Африці, а 2006 були включені до списку Всесвіт. спадщини ЮНЕСКО. Їх почали наносити ще з пізнього кам'яного віку мисливці-

збирачі племен батва. Пізніші малюнки – від пізнього заліз. віку до поч. 20 ст. – належать чева, для яких цей р-н має сакрал. значення. Побл. м. Каронґа знайдено найдавніші на континенті рештки та знаряддя праці людиноподібних, які мешкали бл. 1 млн р. тому, кістки динозаврів віком до 140 млн р. У 5–18 ст. землі сучас. М. були центром імперії Мараві, яка також охоплювала сх. частину Замбії та виходила до узбережжя Мозамбіку. Від 16 ст. Мараві постачала арабам і португальцям слон. кістки, залізо та рабів. Внутр. конфлікти ослабили імперію, тому на поч. 19 ст. центр. р-ни сучас. М. заселили нґоні, пд. – яо. У серед. 19 ст. Д. Лівінґстон започаткував тут місіонер. діяльність. Опір місц. племен, зокрема нґоні, тривав до остан. чв. 19 ст. 1891 остаточно встановлено протекторат Великої Британії, від 1907 цей регіон мав назву Ньясаленд. 1915 у пд. р-нах відбулося повстання під проводом баптист. пастора Дж. Чілембве, якого вважають засн. малавій. руху за незалежність. 1944 створ. Афр. конгрес Ньясаленду. 1953–63 Ньясаленд входив до складу Федерації Родезії та Ньясаленду. 6 липня 1964 держава стала повністю незалежною й отримала сучасну назву. Небажання очільника країни Г.-К. Банди узгоджувати політику із чл. КМ спричинило наприкінці 1964 політичну кризу. За наступні роки він вибудував авторитарний режим, а 1970 його оголосили довічним президентом. Під внутрішнім і зовнішнім тиском Г.-К. Банда погодився провести 1993 референдум, на якому населення країни підтримало перехід до багатопартійної системи.

Лежить на давній африканській платформі. Найвища точка – г. Мландже (3002 м). Корисні копалини: агат, сировина для цемент. заводів, мармур, кіаніт, золото, вугілля, цинк. руди. Клімат екваторіально-мусонний, з сухим зимовим і вологим літнім сезонами. Низовинні р-ни отримують 750–1000 мм опадів на рік, більша частина тер., плоскогір'я та плато, – 1000–1500 мм, найбільш підняті ділянки (плато Ньїка та масив Мландже) – понад 2500 мм. Середні температури найтеплішого місяця (листопада) коливаються від +20–30 °С на підвищеннях до +27 °С у низовинах; найхолоднішого (липень) – від +14 °С до +17–19 °С відповідно. У найвищих частинах країни (на Пн. і Пд.) середньорічні температури нижчі +18 °С. Майже вся гідроґр. мережа пов'язана з оз. Ньяса та бас. р. Замбезі, які поєднує р. Шире (через оз. Моломбе). Більша частина території країни, особливо її Південь, зайнята парковими саванами з пальмами, акацієвими саванами з баобабами, сухими рідколіссями. У гірських р-нах – листопадні тропічні ліси, а вище 1500 м – листопадні та тропічні хвойні. На вис. понад 2000 м – гірсько-лучні ландшафти. Землі аграр. призначення складають 59,2 % тер., ліси – 34 %. Представлені типові для саван види ссавців (більше 200) – слони, жирафи, леви, зебри, антилопи, мавпи та ін. Озера Маломбе та Чілва – місця проживання бегемотів і багатьох водоплавних птахів. Національний парк «Озеро Малаві», який включає на Пд. території і акваторію оз. Ньяса, 1984 уналежнено до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Серед ін. об'єктів природно-заповідного фонду – Національні парки «Касунґу», «Ленґве», «Лівонде», «Ньїка», заповідники Маджете, Мвабві, Нкотакота, Вваза Марч.

Економіка країни аграрно-індустріального типу. За соц.-економічними показниками, належить до країн, що розвиваються. На сільське господарство припадає 32,5 % ВВП (2016), 82,5 % валютних надходжень і бл. 84,5 % робочої сили. 80 % земель – під посівами кукурудзи. Вирощують тютюн, цукрову тростину, чай, картоплю, маніоку, сорго, бобові, бавовну, арахіс, горіхи макадамії, каву. Основний напрям тваринництва – розведення великої рогатої худоби та кіз. На пром. сектор (переважно перероблення с.-г. продукції) припадає 17,5 %, на сферу послуг – 50,5 % ВВП (2016). Країна експортує тютюн (55 % експорту), сушені бобові (8,8 %), цукор (6,7 %), чай (5,7 %), бавовну (2 %), арахіс, каву, сою у Бельгію, Німеччину, РФ, США, Індію, Зімбабве, ПАР; імпортує продукти харчування, нафтопродукти, напівфабрикати, товари нар. споживання, транспортне обладнання з ПАР, Китаю, Індії, Замбії, Танзанії.

Діють 4 держаних і 19 приватних (більшість – теологічні) університетів, 29 коледжів. Архіт. та історичну цінність мають споруди колоніальних часів. Своєю традиційною керамікою відоме м. Дедза. Курорти: міста Мангочі, Чінтеше, Нхата Бай, Нкотокота, о-в Лікома, затоки Сенґа та Мавп'яча.

Владою країни визнано незалежність України 22 грудня 1998. Справами громадян М. в Україні відає посольство М. у Німеччині, українців у М. – посольство України у Кенії.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Language mapping survey for Malawi. Zomba, 2006;
2. The Chewa art of drumming and its influence on modern Malawian music. Bloemfontein, 2009;
3. D. Ndegwa. Migration in Malawi. A country profile 2014. Lilongwe, 2014.

Бібліографічний опис:

Малаві, Республіка Малаві / І. В. Кочеткова // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-61043>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).